

**Türkiye'deki Sosyal Hizmet Uzmanlarının HIV ile Yaşayan Kişilere
Yönelik Vaka Yönetimi Bağlamında Bilgi Düzeyinin Ölçülmesi*
Araştırma Raporu**

**Sosyal Hizmet Uzmanı
Rojda Çelik**

**Pozitif Yaşam Derneği Destek Merkezi
İstanbul
Ekim 2023**

*Bu araştırma, Uluslararası Sivil Toplum HIV Konferansı #HIV2023 Mikro Araştırma Fonu kapsamında Kırmızı Kurdele İstanbul Derneği tarafından fonlanmıştır.

ÖZET

Sosyal hizmet disiplini baskı, sosyal dışlanma ve ötekileştirmeye neden olan koşullara karşı çıkarak insan hakları ve sosyal adalet odağında çalışmalar yürütmeyi ve kişileri güçlendirerek özgürleştirmeyi hedeflemektedir. Toplumun ve toplumu oluşturan kişilerin hayatlarının her alanında karşılaştıkları ve maruz kaldıkları sorunların çözümünde önemli bir yerde bulunan sosyal hizmet disiplini, birçok alanda olduğu gibi HIV alanında da önem arz etmektedir.

Toplumda HIV'e dair olumsuz inançların yer almasının beraberinde HIV ile yaşayan kişilerin birçok sistemde -özellikle çalışma yaşamı, sağlık sistemi sosyal ilişkilerde- sorun yaşadığı bilinmektedir. HIV enfeksiyonu beraberinde ayrımcılık ve damgalamayı besleyip HIV ile yaşayan kişilerin yaşamın birçok alanında herkesle eşit haklara sahip olması yönünde engelleri de getirmesiyle çeşitli sosyal krizlere yol açmaktadır. Ayrımcılık, baskılanma, dışlanma gibi durumlarda doğrudan savunuculuk, danışmanlık gibi roller ile sosyal hizmet uzmanı; HIV ile yaşayan kişilerin yaşadıkları sorunun çözülmesi ve kişilerin HIV ile yaşaması noktasında kolaylaştırıcı olmaktadır.

Bu araştırmayla birlikte toplum tarafından dışlanan, ötekileştirilen ve baskılanan kişilerle mikro, mezzo ve makro boyutta mesleki çalışmalar yürüten sosyal hizmet uzmanlarının HIV ile yaşayan bir müracaatçısının vaka yönetimi süreçlerine dair becerilerini ve HIV enfeksiyonu hakkında bilgilerini ölçmek istenmiştir. Ayrıca bu araştırmayla birlikte sosyal hizmet uzmanlarının HIV ile yaşayan kişilerle yürütülen müdahale süreçleri bağlamında mevzuat ve uygulamaya ne kadar hakim olduklarının tespit edilmesi de amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi sosyal hizmet, Damgalama ve ayrımcılık, HIV ve sosyal hizmet

ABSTRACT

The discipline of social work aims to work with a focus on human rights and social justice by opposing the conditions that cause oppression, social exclusion and marginalization, and to empower and liberate people. The social service discipline, which has an important place in solving the problems that society and the people who make up the society face and are exposed to in all areas of their lives, is very important in the field of HIV as in many other fields.

In addition to the negative beliefs about HIV in the society, it is known that people living with HIV have problems in many systems, especially in working life, health system and social relations. HIV infection leads to various social crises as it feeds discrimination and stigmatization and brings obstacles for people living with HIV to have equal rights with everyone in many areas of life.

In cases of discrimination, oppression and exclusion, social workers facilitate the solution of the problems experienced by people living with HIV and facilitate people to live with HIV through roles such as direct advocacy and counseling.

With this research, it is planned to measure the skills of social workers, who carry out professional work at micro, mezzo and macro levels with people who are excluded, marginalized and oppressed by society, regarding the case management processes of an applicant living with HIV and their knowledge about HIV infection. In addition, with this research, it was also aimed to determine how well social workers are familiar with legislation and practice in the context of intervention processes carried out with people living with HIV.

Keywords: Medical social work, Stigmatization and discrimination, HIV and social work

ÖLÇEKLER DİZİNİ

- **Pasta Grafiği 1:** Öğrenim Yılı Boyunca HIV'e Dair Ders İçeriği Alma Ölçek Sorusu
- **Pasta Grafiği 2:** HIV Farkındalığı AIDS Bilgisi Ölçek Sorusu
- **Pasta Grafiği 3:** HIV Farkındalığı Belirlenemeyen=Bulaştırmayan (B=B) Bilgisi Ölçek Sorusu
- **Pasta Grafiği 4:** Vaka Yönetimi Ölçek Sorusu

İÇİNDEKİLER

ÖZET	2
ABSTRACT.....	3
ÖLÇEKLER DİZİNİ	4
İÇİNDEKİLER.....	5
GİRİŞ	6
YÖNTEM.....	7
BULGULAR ve YORUM.....	8
SONUÇ	11

GİRİŞ

HIV'e dair toplumda var olan olumsuz çağrışımlar/inançlar/bilgiler HIV'i, ilk ortaya çıkış tarihinden itibaren modern çağın en damgalayıcı konularından biri yapmıştır.

1985 yılından günümüze kadar süregelen ve beraberinde ayrımcılık ve damgalamayı besleyen enfeksiyon, HIV ile yaşayan kişilerin yaşamın birçok alanında herkesle eşit haklara sahip olması yönünde engelleri de getirmektedir.

Baskı, sosyal dışlanma ve ötekileştirmeye neden olan koşullara karşı çıkararak insan hakları ve sosyal adalet odağında çalışmalar yürüten sosyal hizmet disiplisini; mesleki müdahaleler kapsamında baskı ve ayrımcılığa maruz bırakılan kişileri güçlendirerek özgürleştirmeyi hedeflemektedir.

Toplumda HIV'e dair olumsuz inançların yer almasının beraberinde HIV ile yaşayan kişilerin birçok sistemde özellikle çalışma yaşamı, sağlık sistemi sosyal ilişkilerde sorun yaşadığı bilinmektedir. Ayrımcılık, baskılanma, dışlanma gibi durumlarda doğrudan savunuculuk, danışmanlık gibi roller ile sosyal hizmet uzmanı HIV ile yaşayan kişilerin yaşadıkları sorunun çözülmesi ve kişilerin HIV ile yaşaması noktasında kolaylaştırıcı olmaktadır. Ancak toplumun her kesiminde olduğu gibi sosyal hizmet uzmanları arasında da sosyal hizmet lisans eğitiminde ders kapsamında HIV alanına yönelik yetersiz bilginin olmasıyla birlikte sosyal hizmet uzmanlarının HIV farkındalığının ve vaka yönetiminin yapılması konusunda farkındalığının düşük olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma ile sosyal hizmet uzmanlarının HIV farkındalığının ve vaka yönetiminin yapılması konusunda bilgi düzeylerinin ölçülmesi hedeflenmiştir.

YÖNTEM

Yapılan araştırma 3 Temmuz 2023 – 28 Ağustos 2023 tarihleri arasında İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirler başta olmak üzere Türkiye'nin 26 farklı şehrinden 75 sosyal hizmet uzmanının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada veri toplama yöntemi olarak açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan soru formları online olarak hedef gruba iletilmiştir.

3 ayrı bölümden oluşan ve her bölümün ölçmek istediği hedeflerin farklılık gösterdiği soruların ilk bölümünde demografik bilgiler yer almıştır. Anonim olarak alınan bilgilerde yaş aralığı, çalışma alanı, kıdem yılı, lisans eğitimi HIV'e ilişkin ders alma durumu ve çevresinde HIV ile yaşayan yakının olup olmadığı bilgisine ulaşmak hedeflenmiştir. İkinci bölümde 9 sorudan oluşan HIV enfeksiyonu, bulaş yolları ve korunma yollarına dair sorulara yer verilmiştir. Son bölümde ise 11 sorudan oluşan sosyal hizmet uzmanlarının HIV ile yaşayan kişilere yönelik vaka yönetiminde bilgi düzeylerinin ölçülmesine dair sorular yer almıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı ve yüzdelik kullanılmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Katılımcıların büyük çoğunluğu 21-29 yaş aralığında ve %48'inin hizmet kıdem yılı 0-1 yıl arasında yer almaktadır. Katılımcıların görev süresi ve yaş aralığı kapsamında genç ve mesleki deneyiminin az olduğu gözetildiğinde HIV ve AIDS'e ilişkin farkındalık ve vaka yönetimindeki bilgi seviyelerinin yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların %62.7'si lisans eğitiminde HIV ve AIDS'e ilişkin eğitim almamışken, %37.3'ü lisans eğitimde HIV ve AIDS'e ilişkin ders/seminer/eğitim aldığını belirtmiştir. Bu durum HIV'e dair farkındalığın oluşmasını ve güncel gelişmelerin takibini engelleyebilmektedir. Ek olarak HIV bilgisi ve farkındalığın az olması HIV ile yaşayan kişilerin vaka yönetimlerine anlamlı boyutta etki edebilmektedir. Katılımcıların %81.3'ünün çevresinde HIV ile yaşayan tanıdığı bulunmamaktadır. Katılımcı grubunda HIV ile yaşayan tanıdığı bulunan uzmanların sayıca az olmasına rağmen grubun HIV enfeksiyonuna dair ve AIDS'e ilişkin bilgi seviyelerinin ve farkındalıklarının yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

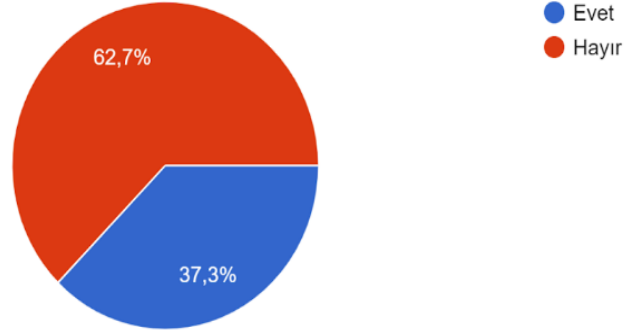
Bulaş yollarına dair bilginin ölçülmek istendiği sorularda HIV'in sosyal eylemlerle bulaşmayacağına dair bilgi seviyesinin yüksek olduğu görülmüştür. Korunmalı cinsel ilişkide HIV bulaşının gerçekleşmeyeceğini belirtilen kişi sayısı %74.7'dir. Örnekleme katılan uzmanların güvenli cinsellik ve korunma yollarına dair bilgi seviyesinin yeterli olduğu gözlemlenmiştir. HIV ile yaşayan kişilerin HIV- bebek sahibi olabilecekleri konusunda bilgi seviyesi yüksek olmakla birlikte HIV bulaş yollarından olan "anneden bebeğe dikey geçiş yoluna" dair kırıma da görülmektedir. Bu kırıma HIV'in sosyal hizmet uzmanları arasında da en yaygın bulaş yolunun korunmasız gerçekleştirilen cinsel ilişkiler olarak bilindiğini göstermektedir. Katılımcıların %54.7'sinin anneden bebeğe emzirme yolu ile bulaşmasına dair bilgi sahibi olmadığı gözlemlenmiştir. Bu da sosyal hizmet uzmanlarının HIV'in diğer bulaş yollarına dair yeterli ve doğru bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

Belirlenemeyen=Bulaştırmayan (B=B) bilgisinin ölçülmek istendiği soruya verilen yanıtlar incelendiğinde HIV ve AIDS, bulaş yolları gibi konularda bilgi seviyesinin daha yüksek olduğu gözlemlenmekle birlikte B=B kavramına ilişkin yeterli bilgi düzeyinin ve farkındalığın oluşmadığı görülmüştür.

Sosyal hizmet uzmanları tarafından stigmaya ve ayrımcılığa yol açabilecek uygulamalara istinaden bilgi düzeyinin ölçüldüğü soruda HIV ile yaşayan kişilerin insan hakları odağında; herkesle eşit haklara sahip olması ve sosyal yaşamda hiçbir ayrımcılığa uğramaması (evlenme, çalışma ve sağlık hakkına erişmesi yönünde) gerektiğine dair bilgi ve bilinç seviyelerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Sosyal Hizmet müfredatında HIV ve AIDS'e ilişkin ders/seminer/eğitim aldınız mı?

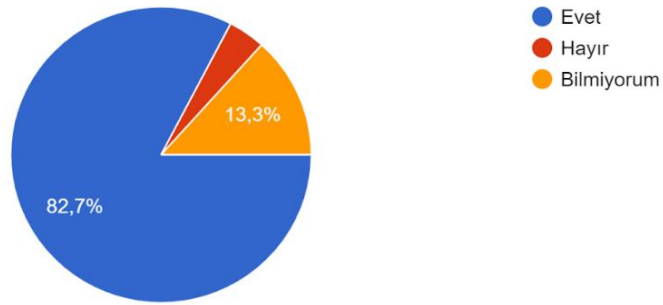
75 yanıt

Pasta Grafiği 1

AIDS başlı başına bir hastalık değil, HIV enfeksiyonunun ileri bir evresidir.

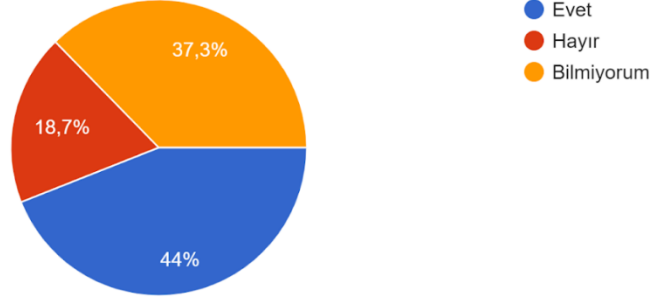
75 yanıt

Pasta Grafiği 2

HIV ilaç tedavisi, vücuttaki virüsü tamamen kontrol altına alır ve belirlenemeyen seviyeye baskılayarak kondomsuz ilişkilerde bile virüsün geçişini engeller.

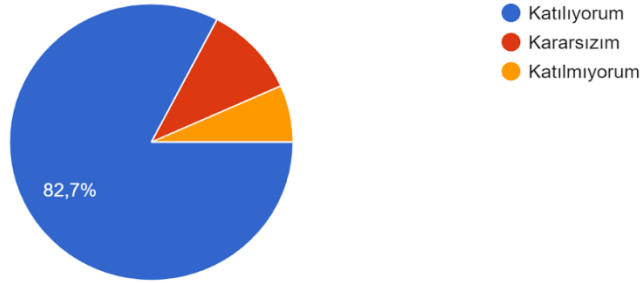
75 yanıt

Pasta Grafiği 3

HIV enfeksiyonu sosyal ortamda bulaşmadığından, HIV pozitif olmak kişilerin evlat edinmesinin önünde bir engel olmamalıdır.

75 yanıt

Pasta Grafiği 4

SONUÇ

Sosyal hizmet uzmanlarının bilgi düzeyleri, HIV ile yaşayan kişilere yönelik vaka değerlendirmelerindeki tutum ve düşünceleri analiz edildiğinde genel olarak HIV ile yaşayan kişilere karşı hak merkezli, kişinin yüksek yararını gözeterek yaklaştıkları ve HIV enfeksiyonunu gündelik yaşantıya engel olmayan bir sağlık durumu olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Mevzuat kapsamında HIV ile yaşayan kişilerin karşılaştığı kısıtlamaların hak ihlaline yol açtığı ve kişilerin yalnızca HIV statüleri sebebiyle farklı uygulamalara maruz bırakılmaması gerektiği yaygın bir görüştür. Katılımcıların çoğunlukla hak odaklı bir perspektifle vaka yönetimi yapma eğilimine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Fakat HIV ile yaşayan kişilerden temas ettikleri kişilere HIV geçişi gerçekleşmesi kaygısının; çalışma yaşamı, sağlık hakkına erişim veya statü paylaşımı gibi konularda HIV ile yaşayan kişilerin haklarının önüne geçebildiği tespit edilmiştir.

Çoğunlukla sorulara doğru yanıtlar verilmiş olması, uzmanlar arasında HIV'e dair damgalamanın yaygın olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte "Kararsızım" ve "Katılmıyorum" yanıtları, tüm meslek uzmanlarının HIV'e dair eşit düzeyde bilgiye sahip olmadığını ve bu nedenle HIV ile yaşayan kişilerin vaka yönetimlerini yürütürken ayrımcı uygulamalarda bulunabileceklerini göstermiştir. Bu durumun, sosyal hizmet lisans müfredatında HIV ve AIDS'e ilişkin doğru bilginin ve mevzuatın yer almamasının bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür.

Ek olarak, sosyal hizmet uzmanları da diğer tüm bireyler gibi toplumun parçasıdır ve yaygın önyargılardan ayrılmış olmalarını beklemek rasyonel değildir.